

Săpi

beccati

Dilemele unei generații, răspîntia unei națiuni

Cartea Liviei Dandara, *România în viltitoarea anului 1939* (Editura științifică și enciclopedică, București, 1985), marchează în bogata bibliografie istorică a acestui an un moment remarcabil. Și, dintr-un anumit punct de vedere, un moment necesar. Capitolele ei dense, nuanțate, întemeliate pe o aprofundată cercetare a mărturiilor epocii, completează în mod fericit suma cărților și a culegerilor de documente destinate să limpezească situația României la încheierea celui de-al doilea război mondial. Pe de o parte, le oferă o adincime, în absența căreia multe evenimente ni s-ar înfățișa fără preludii și rădăcini. Pe de altă parte, chiar contextul editorial al legitimării ei îi deschide o perspectivă, cuprinzându-i întimplările sub scutul unui orizont fără echivoc. Fapt ce ne încamnă să observăm, o dată în plus, că rescrierea istoriei românilor în spiritul adevărului nu se poate concepe decât ca sarcină colectivă. Ca misiune solidar asumată. Privind lucrurile în ansamblul lor, *România în viltitoarea anului 1939* este povestea unei națiuni care și-a dorit pacea cu orice preț. Dorința aceasta fiind vecină cu disperarea în ambianța istorică dată, cînd dilemele unei generații s-au regăsit în răspîntia unei națiuni. Și din această clipă ne revine și datoria de a remarca o anumită ambiguitate a unui mod din păcate curent de apreciere a literaturii de gen: frecvent, cărțile de istorie se judecă mai mult în raport cu dramatismul faptelor consemnate și mai puțin prin prisma capacității autorului de a le surprinde și explica antecedentele, amploarea și implicațiile. Analize fine, pătrunzătoare ale unor perioade de relativă liniște trec de multe ori neobservate. În timo ce simple colaje, uneori silnic asamblate, se bucură de succes numai și numai întrucît și-au propus să cuprindă răsturnări violente de situații. În fond, chiar și o expunere nudă, cronologică a evenimentelor anului 1939 ar fi putut să conteze pe o satisfăcătoare auziență. Însă, în cazul amplitudinii studiului Liviei Dandara, ne aflăm înaintea unei întreprinderi de natură ceva mai specială. Valoarea lui se conturează în relație nemilociată cu dificultățile pe care autoarea a trebuit să le învingă.

În primul rînd, nu este deloc ușor să urmărești filonul unui efort național coerent și onest, cînd se proiectează pe un fundal internațional marcat de inconsecvență, necinste și haos. Dealtfel, impactul dintre rațiune și pa-

ranioie rămîne una dintre pietrele de încercare ale oricărei specii de literatură, de la beletristică pînă la notația unui specialist în psihiatrie. Clarobscurul își are cam peste tot rolul lui. Dar apelul la imponderabil, în literatura istorică, echivalează cu o eșuare în aproximație și ceea ce poate trezi un fior în roman devine un motiv de insatisfacție în opera unui istoric ce se respectă. În paginile de istorie, trecerile tactice sub tăcere sau sub penumbră nu mai au elocvență. Dimpotrivă, totul se cere cuprins în rama argumentației, cum însăși autoarea mărturisește: „Revizuirei de hotare, revizuirei de principii, revizuirei de metodă; răsturnări de alianțe, răsturnări de statu-quo-uri, răsturnări în echilibrul de forțe. Prefațînd confruntarea militară mondială, toate s-au desfășurat într-un tempo rapid, pe fondul unui demențial război al nervilor, după paravanul unor dueluri de elocință oratorică, în forma unor scenarii puse la punct cu minuțio-

Aurel Stincă Olteanu: „Victorie”

zitate, din care nu au lipsit referendumurile, dezbaterile parlamentare, mesajele reciproce, întîlnirile și consultațiile diplomatice, arbitrajul, ultimatumul, șantajul, provocarea, înscenarea, dictatul, agresiunea și măcelul.”

Cu alte cuvînte, răspîntia abordată de Livia Dandara, spre deosebire de alte intersecții spectaculoase, se caracterizează printr-o dimensiune psihologică de neignorată. Prin excelență, este vorba despre o epocă în care s-au agitat caractere accentuate, imposibil de confundat. Si-logismele clasice au intrat într-o criză acută de autoritate. Obstinîndu-se să elibereze din cutia Pandorei instinctul primar și reperele de substrat atavic, fascismul a tentat o sfidare brutală a valorilor esențiale ale civilizației. Parcă niciodată rațiunea nu s-a aflat pe un picior mai descumpănit și într-o postură atît de îngrătă. În consecință, atît instrumentele de investigație ale istoricului, cît și expresia lui narativă, au trebuit să se plieze la o materie sui-generis, cum se adaptează o conștiință normală ca să surprindă etapele unui delir. Nu întîmplător, scriitura Liviei Dandara se distinge printr-o amprentă personală indiscutabilă. Sintem departe de stilul uscat al studiilor ce confundă obiectivitatea cu relatarea plată.

În al doilea rînd, nu mai puțin dificil a fost pentru Livia Dandara să lichideze tranșant o anumită prejudecată cu privire la politica externă interbelică românească. Nu vrem să spunem că întînderea și frecvența exegezelor dedicate personalității și actelor lui Nicolae Titulescu, de un deceniu încoace, nu ar fi fost legitime. Totuși, obiceiul nu tocmai sănătos de a considera masiv figuri și momente din istoria românilor doar cu prilejul unor date aniversare și-a dovedit și de data aceasta lipsa de noimă. Împlicit, s-a impus impresia că a rămas mai puțină cerneală pentru repunerea în drepturi și în valoare a unor alți diplomați români, care au dorit în egală măsură binele patriei lor. Obiectiv vorbind, dacă este vorba despre menținerea țării în afara unei conflagrații, sarcinile unui ministru de externe român, pînă în vara lui '36, nu erau din cale afară de grele. În schimb, în 1939, aceeași funcție s-a investit cu răspunderi dramatice și s-a aflat înaintea unor opțiuni de-a dreptul sfișietoare. Elocința își pierduse valoarea și prevala doar abilitatea la nivelul acțiunii. Prin ieșirea lui Nicolae Titulescu din arena diplomației românești și europene, obiectivele politicii externe a României nu s-au schimbat. Pe fața aceasta a lucrurilor, cartea Liviei Dandara dezvoltă o pledoarie susținută de argumente fără cusur, nu de pe poziții polemice, ci cu o detașare marcat constructivă, bazată pe realități și nu pe iluzia unor oportunități fără sens, care ne-au dus în conflict cu propriile interese.

În sfîrșit, nu există o ținută morală mai demnă a unei națiuni decît aceea de a prefera războiului pacea, chiar și în împrejurări

și sub supra...
ținută, și nu alta, a caracterizat România anului 1939, obligată la un slalom teribil între evenimente contradictorii, sfidând orice logică, și agresori nu o dată imprevizibili. Din păcate, mai există istorici în lume care se întrec în a-și închipui că românii, spre a-și salva integritatea și liniștea, s-ar fi pretat la a plăti un preț în duplicitate. Nimic mai fals — ne asigură subtextul acestei cărți. Dincolo de adevărul că pacea unui popor poate pretinde uneori un preț și mai mare, așa-zisa duplicitate, când se pune în slujba stării de pace, este cu totul altceva și are alt nume: „România a trebuit să-și adapteze mecanismul securității naționale și conduita diplomatică în funcție de tensionata conjunctură internațională”. Numai taurii de hirtie, cu coarneau de carton, au mers în epocă pe o linie considerată de ei dreaptă, parvenind până la urmă la rezultate cunoscute de toată lumea.

Bineînțeles, România în viltoarea anului 1939 înseamnă mai mult decât ne-am propus noi să sugerăm în acest articol. Aprecierile exacte asupra situației externe a României au un pendant în pertinentele analize ale raportului de forțe intern. Radiografia merge până la excepția care confirmă regula. Determinarea obiectivă a conduitelor nu exclude cutremurul insinuat în evenimente de pasiune sau de constituția psihologică particulară a protagoniștilor. Frescă și roman de caractere în același timp, cartea Liviei Dandara nu reduce națiunile la gesticulația efemerelor personaje — pozitive sau negative — care au crezut că le reprezintă. O tonică incredere în destinul românilor îi bintuie toate paginile și nici destinul celorlalte popoare nu lese în pagubă. Ne aflăm înaintea unei cărți scrise cu generozitate și compasiune. Și ne îngăduim chiar să afirmăm că România în viltoarea anului 1939 este mai mult decât o narațiune istorică: ea închide între copertile ei o ardere.

Mihai Pelin